

UNIVERSITY
OF OSLO

Introduksjonsforelesning Økonomisk aktivitet og økonomisk politikk

Steinar Holden
Økonomisk institutt, UiO
<http://folk.uio.no/sholden/>

12. august 2015

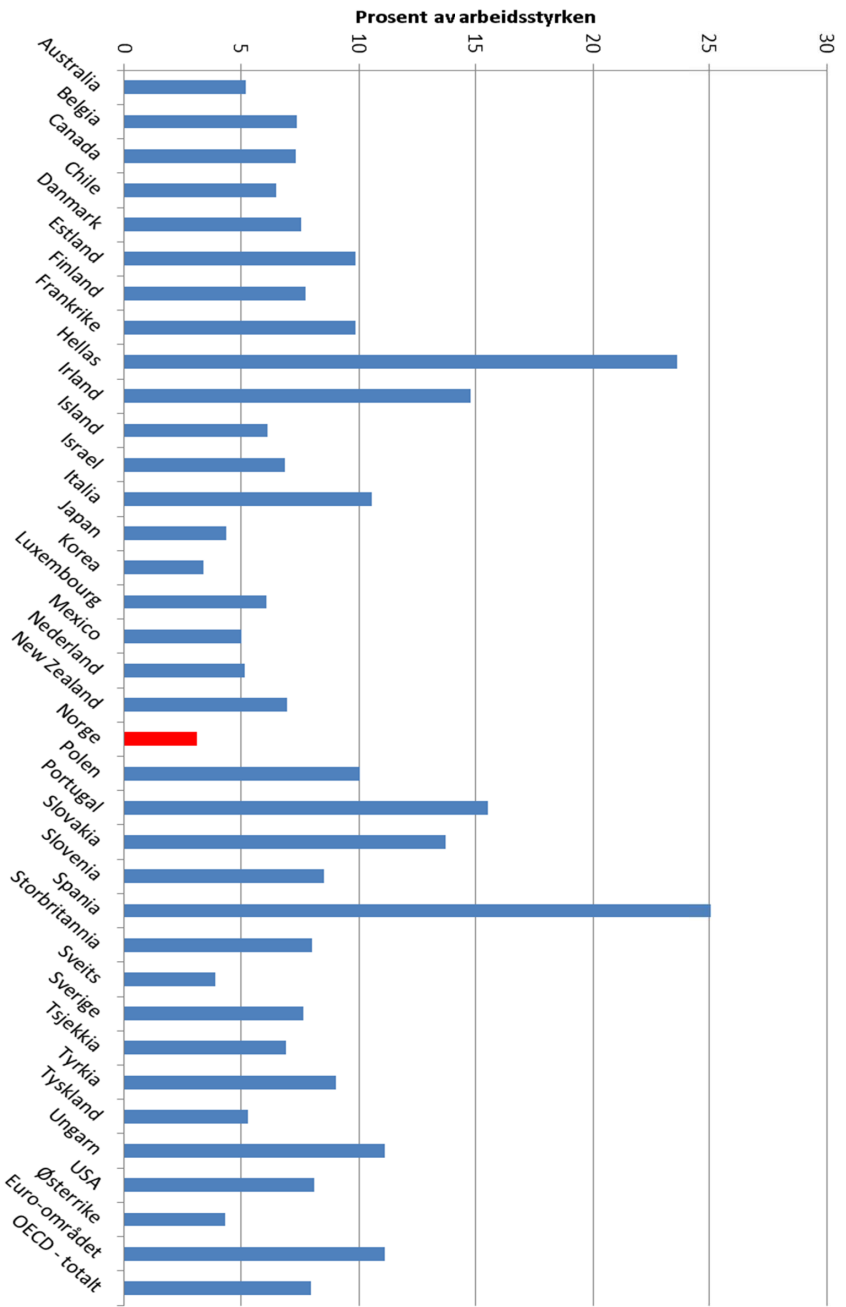

UNIVERSITY
OF OSLO

Veikart

- . Om faget
- . Om kurset
- . Om finanskrisen og Hellas

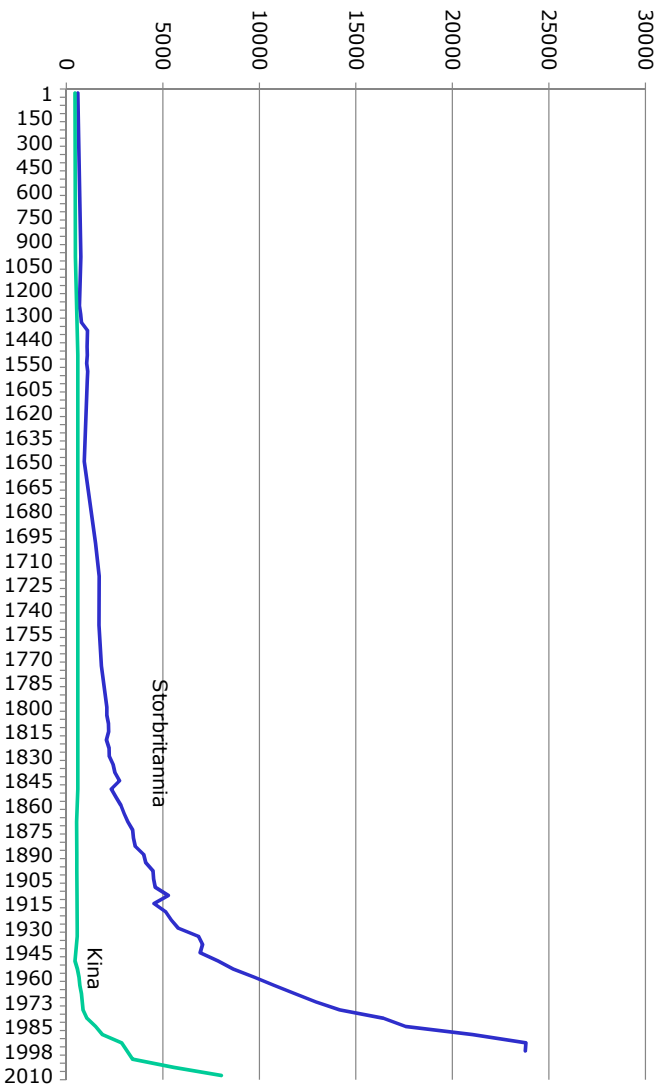
Arbeidsledighet i OECD-land 2012

UNIVERSITY
OF OSLO

Formidabel økonomisk vekst

BNP per innbygger,
US dollar

Hva er samfunnsøkonomi?

- . Beskrive og tallfeste det som skjer i økonomien
- . Forklare hvorfor
- . Prognoser og konsekvensanalyser

- . Studere beslutninger til økonomiske aktører
  - . individer, bedrifter, staten, andre
  - . Samspill mellom aktører

- . Mikroøkonomi - enkeltindivider og bedrifter
- . Makroøk. – de store sammenhengene i økonomien, som økonomisk vekst, arbeidsledighet, rente, inflasjon
- . Ikke noe skarpt skille; makroøk. bygger på mikroøk.

Økonomisk teori – forenklet beskrivelse av virkeligheten

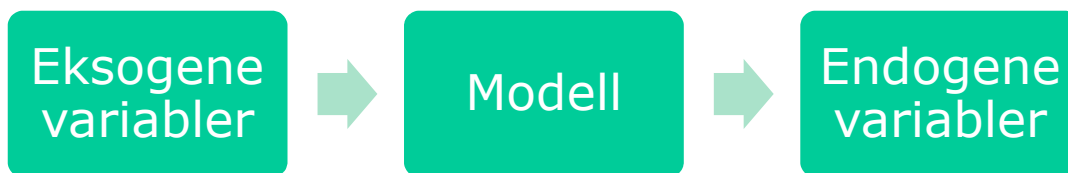
- . Teori - trekker fram en eller flere sammenhenger som er særlig viktige for å forstå den problemstilling man er interessert i

Eksempel

- . Hvis inntekten til husholdningene øker, går mesteparten til økt forbruk, og noe til økt sparing
- . Har type inntekt betydning (lønn, aksjegevinst, skattelette...)?
- . Teste mot data og kvantifisere

Stilisert økonomisk modell

- . Endogene variabler er de variable som forklares (bestemmes) i modellen
- . Eksogene variabler tar vi som gitte størrelser
- . Vi bruker modellen til å se hvordan endring i eksogene variabler påvirker de endogene variablene
- . Matematisk formulert:
  - . Logikk og konsistens
  - . Tallfesting

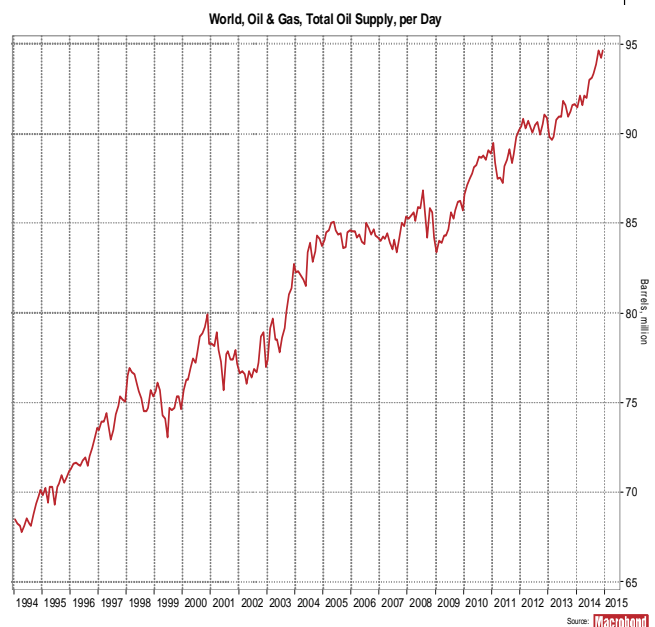

Bruk av modeller

- . Hva er det vi ønsker å forklare med modellen?
- . Er modellen egnet for dette formål?
- . Gir modellen fornuftige svar på de spørsmål vi er interessert i?
- . Er det empirisk støtte for modellens prediksjoner?
- . Er forutsetningene rimelige for modellens formål?
- . Er det viktige forhold som ikke er med i modellen, og som ville endret analysen og konklusjonene?

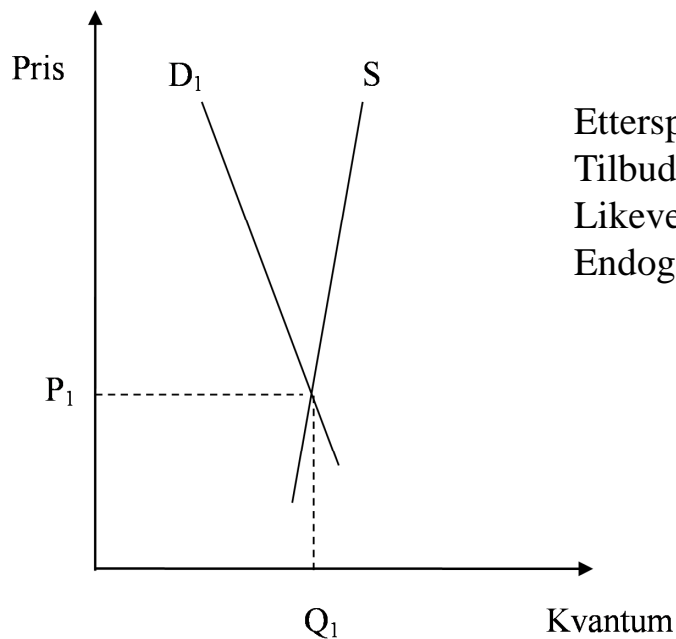
- . Empiri har fått større plass i forskningen
  - . Bedre datamaskiner, dataprogrammer og datamateriale
  - . Bedre empiriske metoder
  - . Men må likevel lære teori og metoder
- . Bredere atferdsantakelser
  - . Tradisjonelt – fullkommen rasjonell aktør, som har veldefinerte mål og treffer de beslutninger som er best i forhold til målene
  - . Nå er stadig flere økonomer åpne for atferdsøkonomi, der man tar hensyn til veldokumenterte former for «irrasjonalitet»
- . Kompliserte samspillseffekter
  - . Mangelfull informasjon, koordineringsproblemer, agentproblemer (f.eks. få arb.taker til å gjøre det «riktige»)

UNIVERSITY
OF OSLO

Likevekt i oljemarkedet

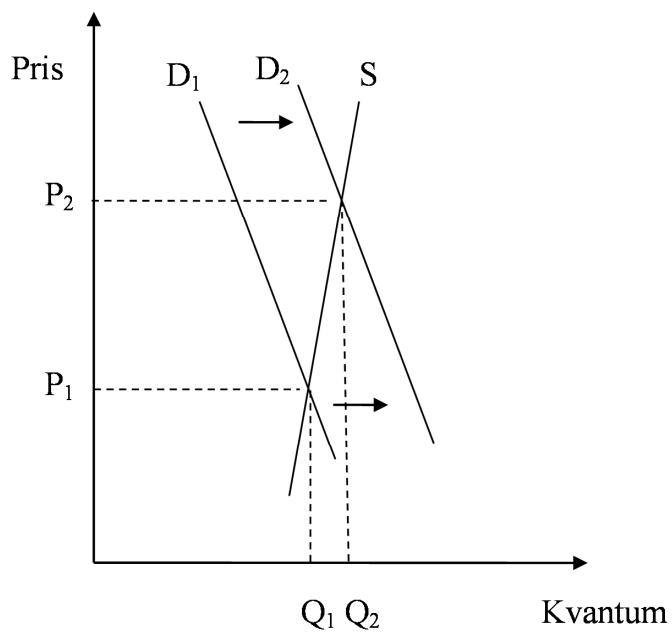

Etterspørsel: $Q^D = D(P, Y)$
Tilbud: $Q^S = S(P)$
Likevekt $Q^S = Q^D$
Endogene variable: P, Q^S, Q^D

UNIVERSITY
OF OSLO

Økt etterspørsel gir økt oljepris

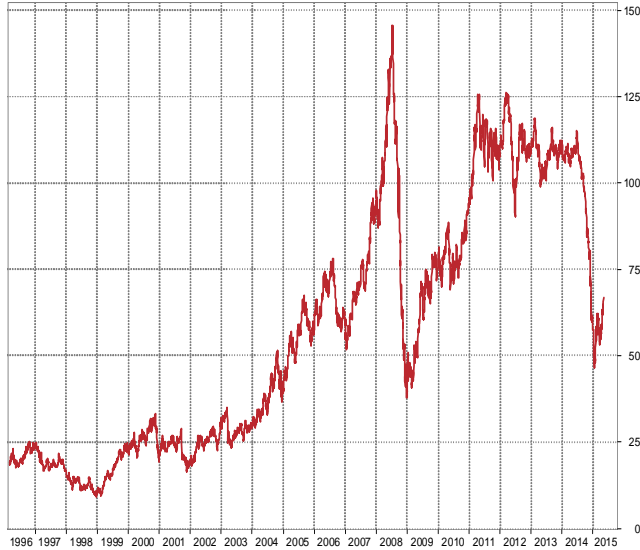

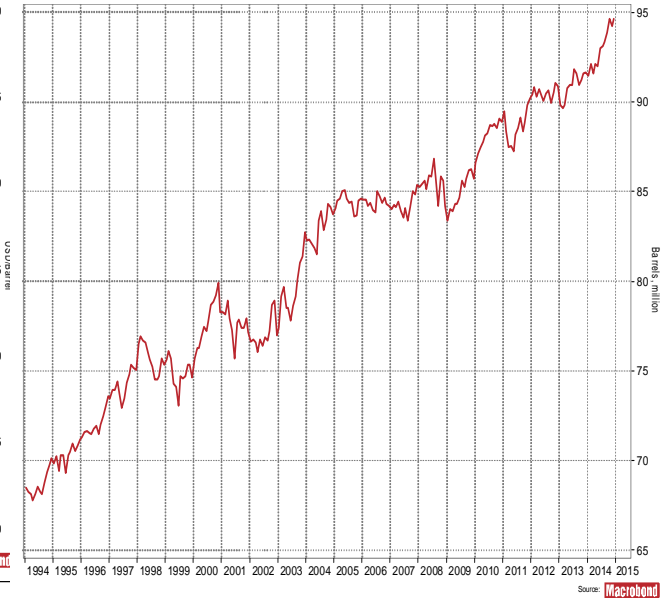
UNIVERSITY OF OSLO

Økt etterspørsel => prisøkning
Høy pris => økt tilbud => pris ned

Crude Oil, Brent, Spot, FOB North Sea, ICE, Close, USD

World, Oil & Gas, Total Oil Supply, per Day

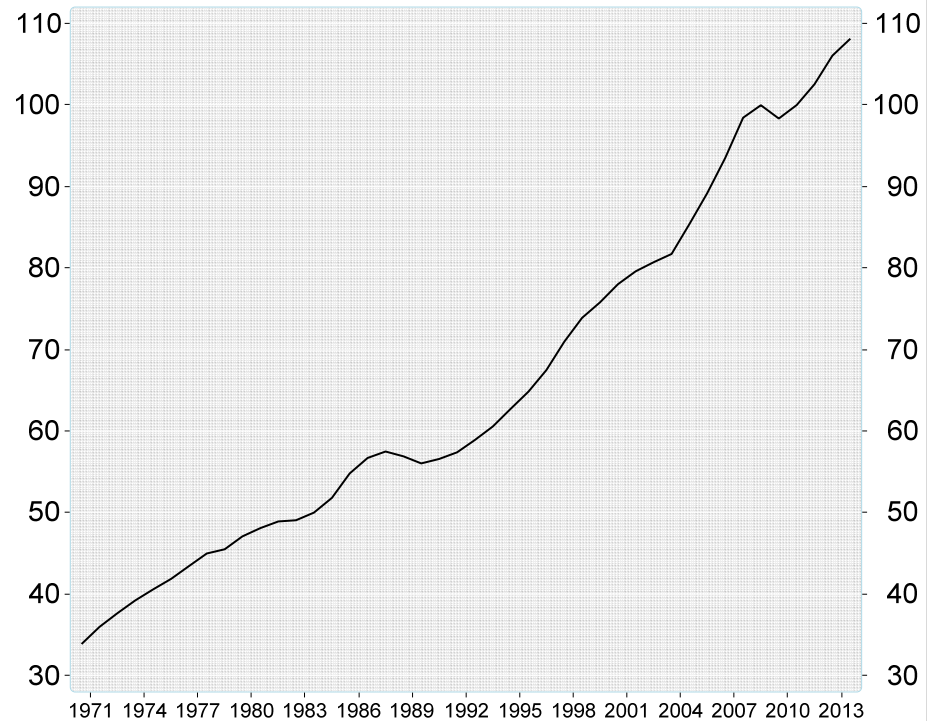

UNIVERSITY OF OSLO

BNP Fastlands-Norge

Faste priser. Indeks. 2010=100. 1970-2013

- Kraftig økonomisk vekst i Norge

Kilde: Statistisk sentralbyrå

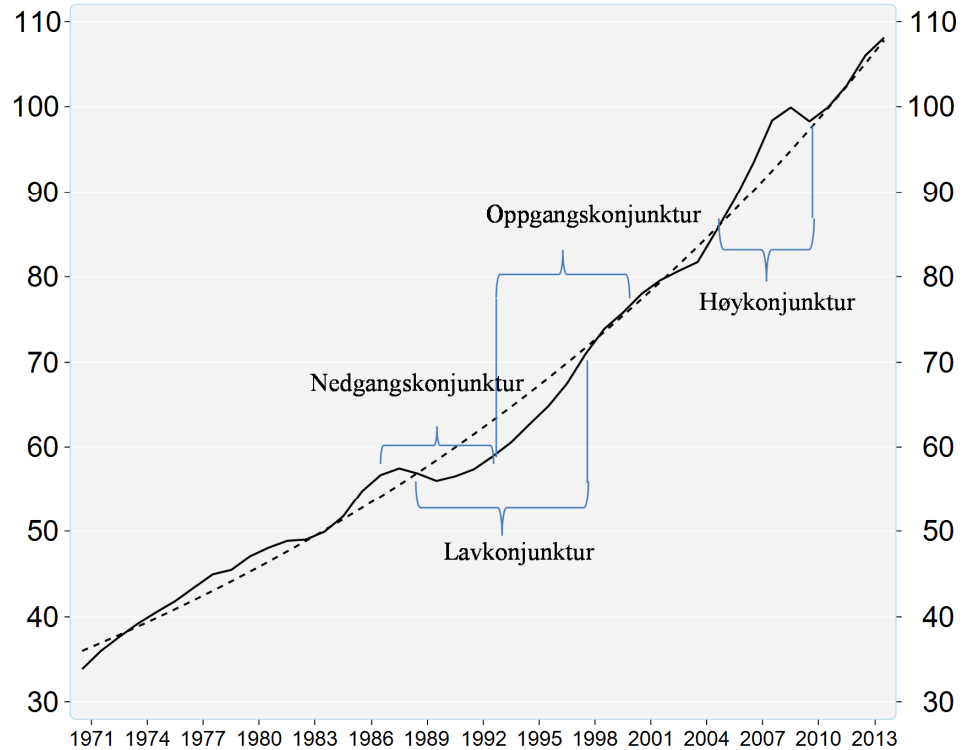

UNIVERSITY OF OSLO

BNP og trend-BNP Fastlands-Norge

Faste priser. Indeks. 2010=100. 1970-2013

- Skille mellom vekst og konjunktur-svingninger

Kilde: Statistisk sentralbyrå

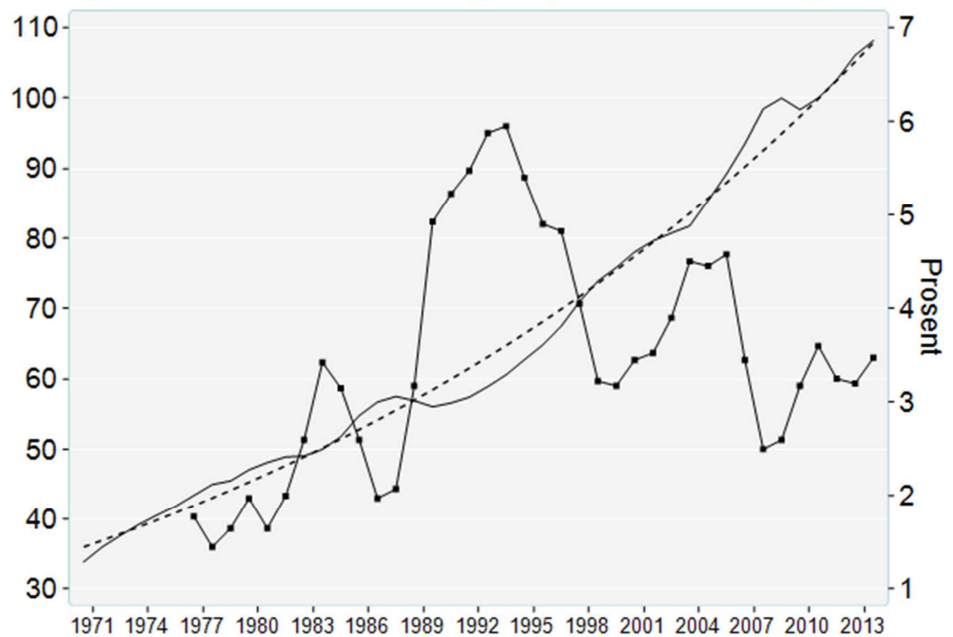

UNIVERSITY OF OSLO

Arbeidsledighet og konjunkturer

Faste priser. Indeks, 2010=100. Ledighet i prosent av arbeidsstyrken.

- Konjunktur-svingninger er knyttet til svingninger i arbeidsledigheten

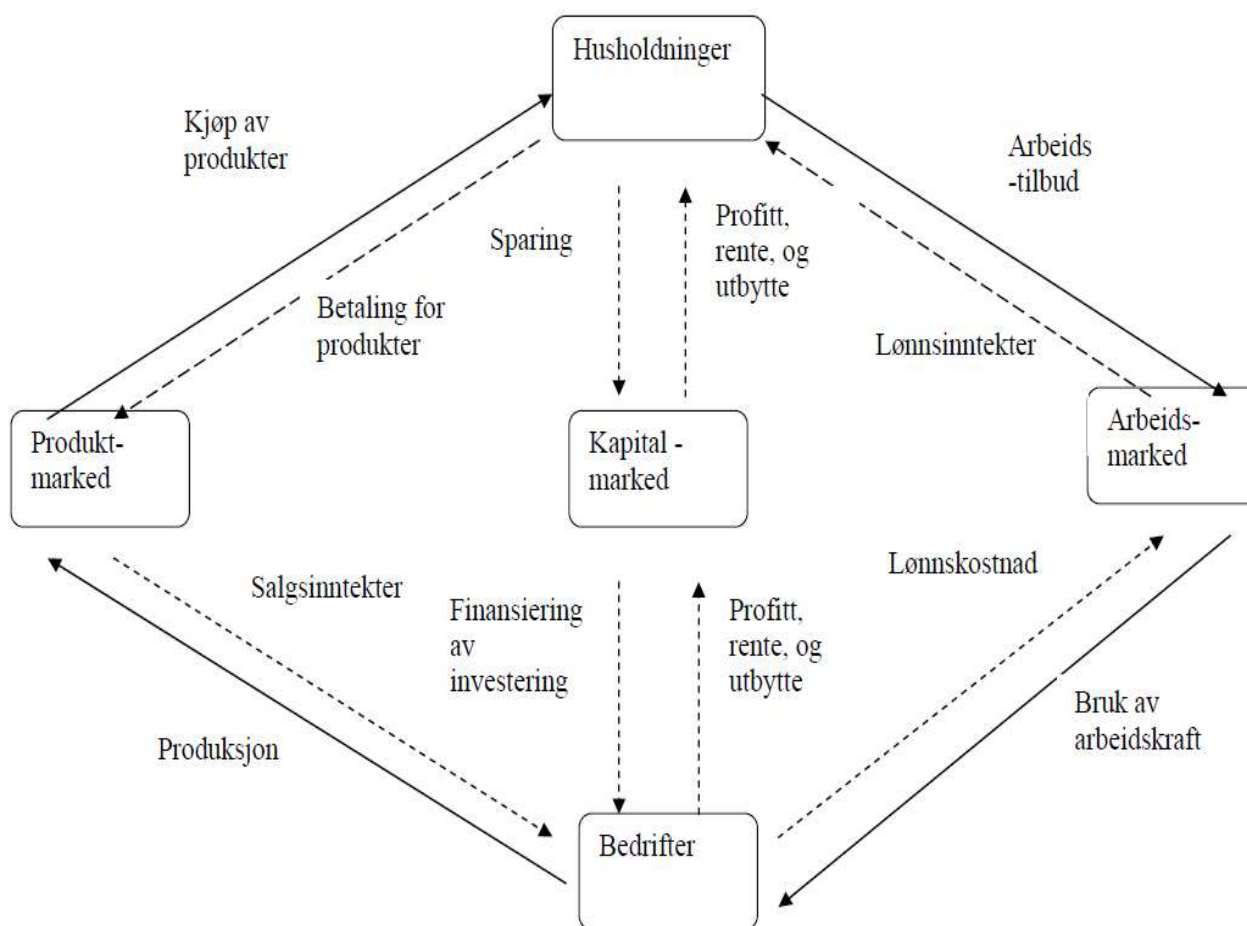
— BNP Fastlands-Norge, venstre akse
-- Trend-BNP Fastlands-Norge, venstre akse
-•- Ledighetsrate (Arbeidskraftundersøkelsen), høyre akse

Kilde: Statistisk sentralbyrå

- . Pengepolitikk – rentesetting til Norges Bank
  - .Fleksibelt inflasjonsmål
- . Finanspolitikk – Storting/Regjering fastsetter statens inntekter og utgifter
  - .Ekspansiv finanspolitikk hvis utgifter øker mye og/eller skatter og avgifter reduseres
  - .Handlingsregelen for bruk av oljepenger
- . Arbeidsmarkedspolitik, strukturpolitikk, inntektspolitikk, forskning og utdanning, handel, mv

UNIVERSITY
OF OSLO

Litt om dette kurset

- . Informasjon på semestersiden
<http://www.uio.no/studier/emner/sv/oekonomi/EC/ON1310/h15/>
- . Kjernepensum:
<http://folk.uio.no/sholden/E1310/makrobok.html>
- . Fronter
- . Forelesninger og oppgaveverksted
.Se på forelesningsplanen
- . Seminarundervisning

- . Hva forventer vi: følg undervisningen, les pensum underveis, løs oppgaver, jobb aktivt, spør, diskuter
- . Følg gjerne rentemøter, nasjonalbudsjett, medier

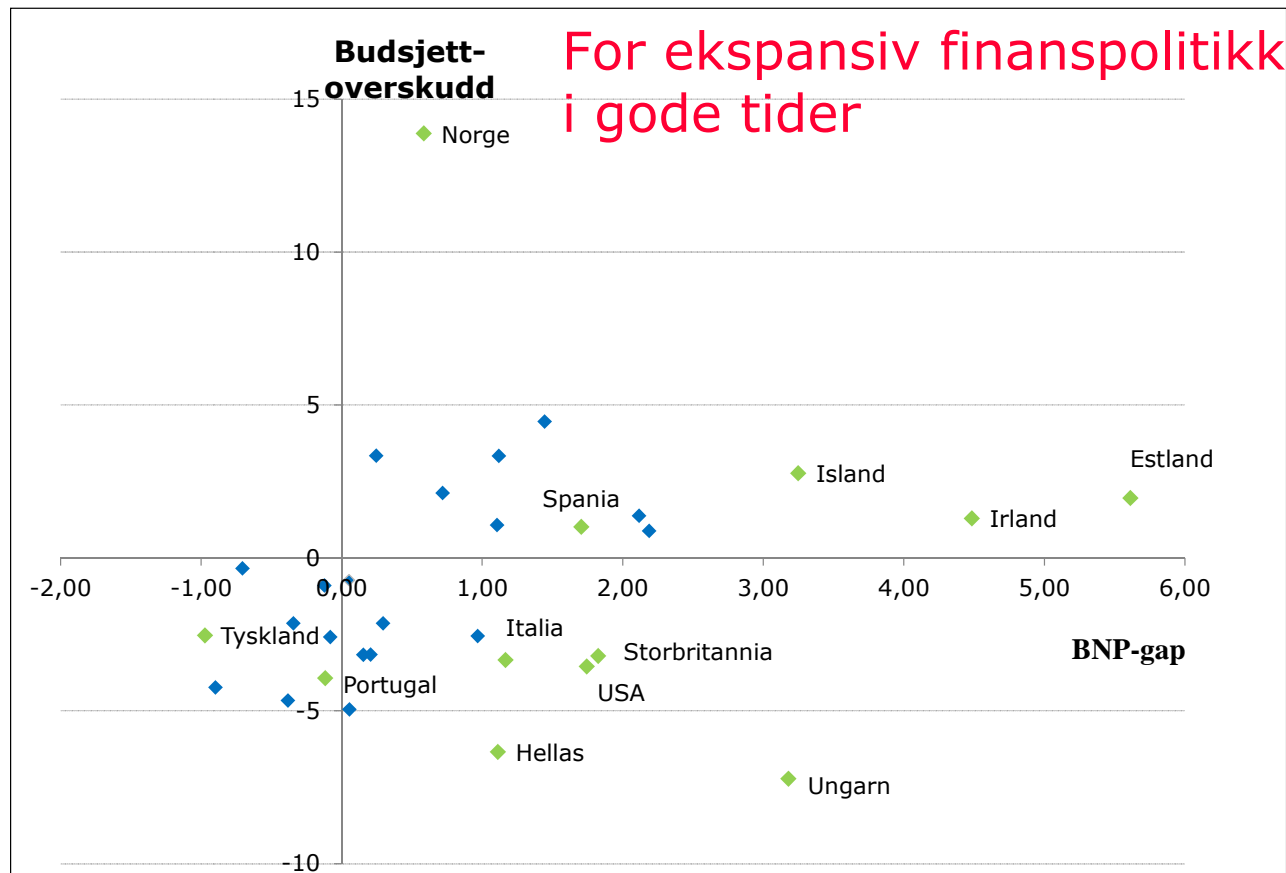

UNIVERSITY
OF OSLO

Finanskrisen 2008-09

Gode tider fram til 2007

- . Lave renter, lav inflasjon og god vekst (the great moderation)
- . For ekspansiv finanspolitikk i gode tider
- . Førte til økt forbruk, økte boliginvesteringer, økt gjeld, økte boligpriser

UNIVERSITY
OF OSLO

Finanskrisen 2008-09

Gode tider fram til 2007

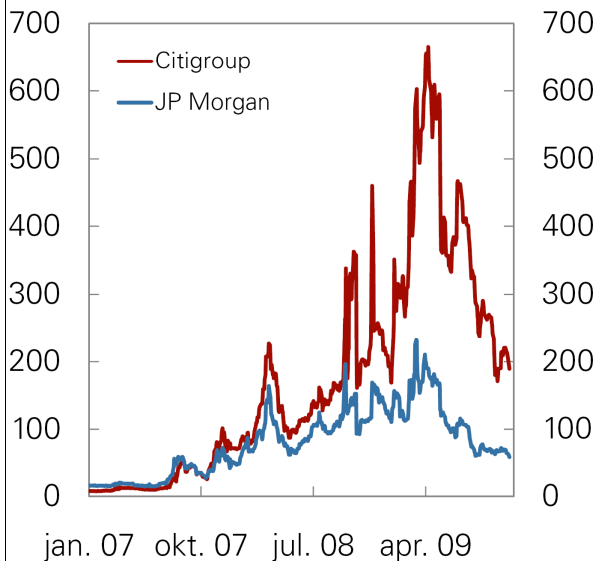
- . Lave renter, lav inflasjon og god vekst (the great moderation)
- . For ekspansiv finanspolitikk i gode tider
- . Førte til økt forbruk, økte boliginvesteringer, økt gjeld, økte boligpriser

Så sprakk boblen:

- . Sammenbrudd i finansmarkedet – tillitssvikt, utlånstopp, kursfall og økte rentemarginer
- . Kraftig fall i forbruk, investeringer, boligpriser,
- . Fall i produksjon, sysselsetting, skatteinntekter

Kredittrisiko på utvalgte banker

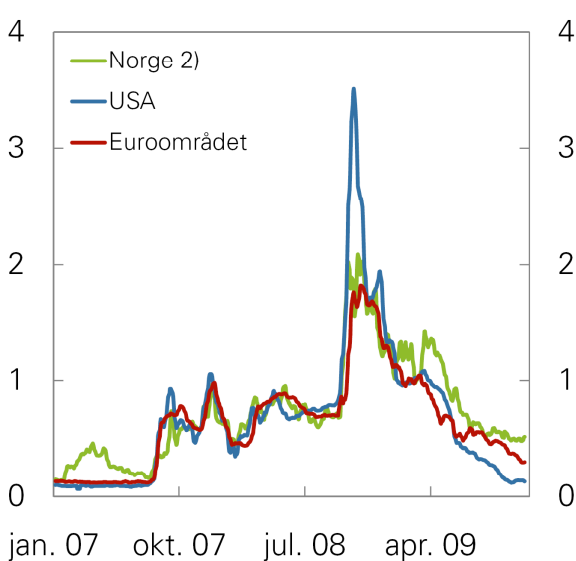
Målt ved CDS-spreder. Basispunkter.
1. januar 2007 – 22. oktober 2009

1) Differansen mellom tremåneders pengemarkedsrente og markedets forventninger om styringsrenten

Påslag i pengemarkedet¹⁾

5-dagers glidende gjennomsnitt.
Prosentenheter.
5. januar 2007 – 22. oktober 2009

UNIVERSITY
OF OSLO

Det snudde raskt

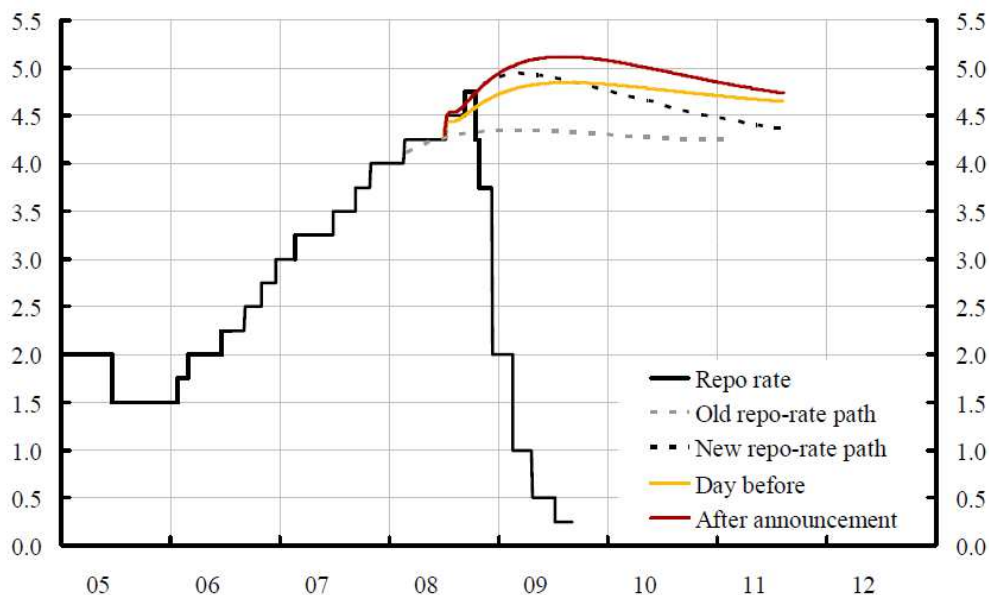
- . Men – gjelden ble for stor => forbruk måtte ned
  - . Boligpriser falt og boligbyggingen ble mye mindre
  - . Finanskrisen forsterket nedgangen
  - . Produksjon og forbruk falt, arbeidsledigheten steg
- . Nedgangen i økonomien førte til lavere skatteinntekter og økte offentlige budsjettunderskudd
  - . Økt statsgjeld og økt rentebetaling
- . Myndighetene måtte stramme inn i finanspolitikken, noe som forsterket nedgangen i økonomien

UNIVERSITY OF OSLO

Pengepolitikken reagerte kraftig Riksbanken: renteprognose & markedsrenter

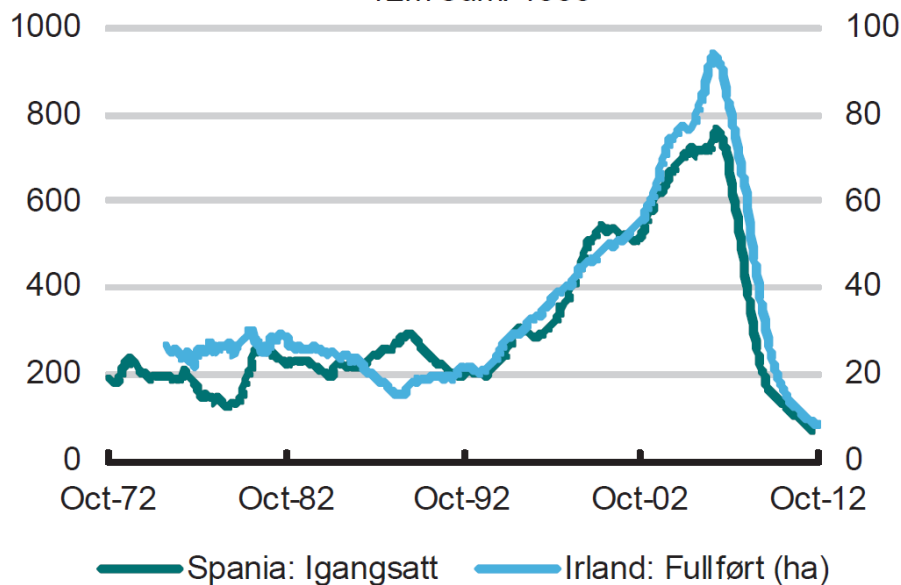
July 2008

UNIVERSITY OF OSLO

Boligbygging i Spania og Irland

Boligbygging
12m sum. 1000

Kilde: Thomson Datastream/DNB Markets

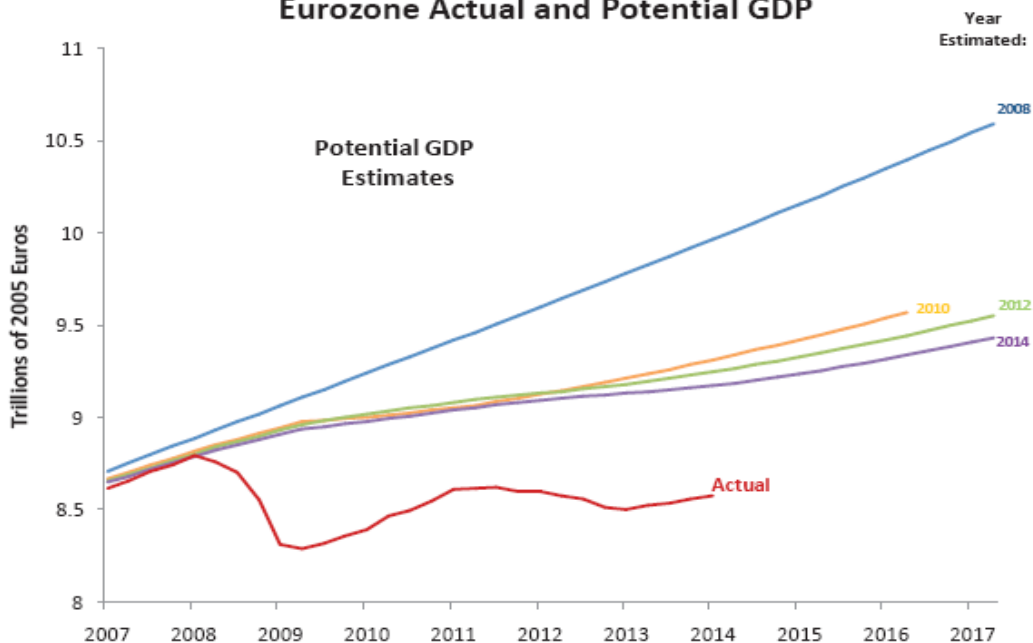

UNIVERSITY OF OSLO

Veksten mye lavere enn vi trodde

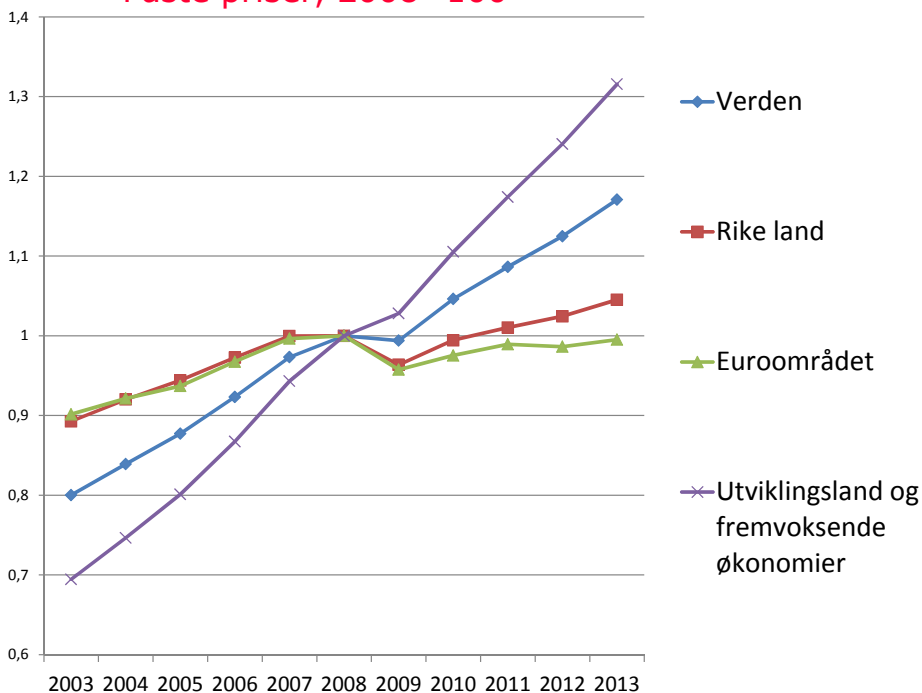
Eurozone Actual and Potential GDP

UNIVERSITY OF OSLO

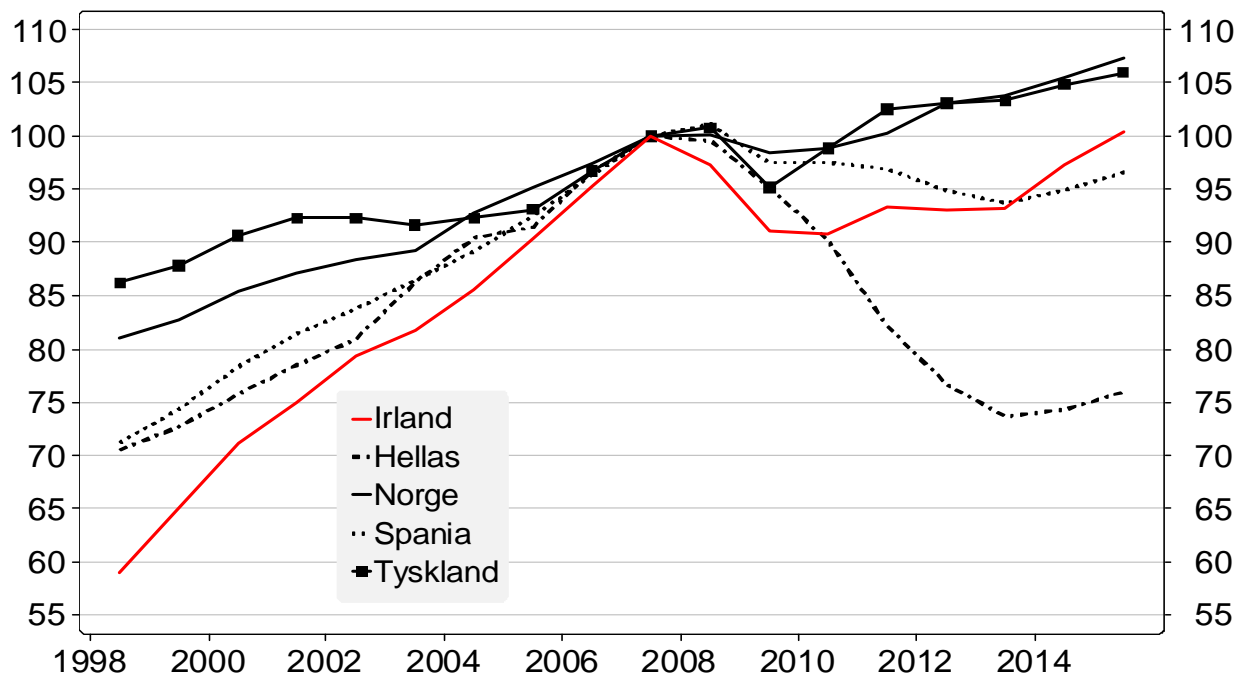
Veksten fortsatte i fremvoks. økon. BNP-utvikling i verden

Faste priser, 2008=100

BNP-utvikling i Hellas, Irland, Norge, Spania og Tyskland

Faste priser. Indeks. 2007=100. 1998-2015 (anslag 2015)

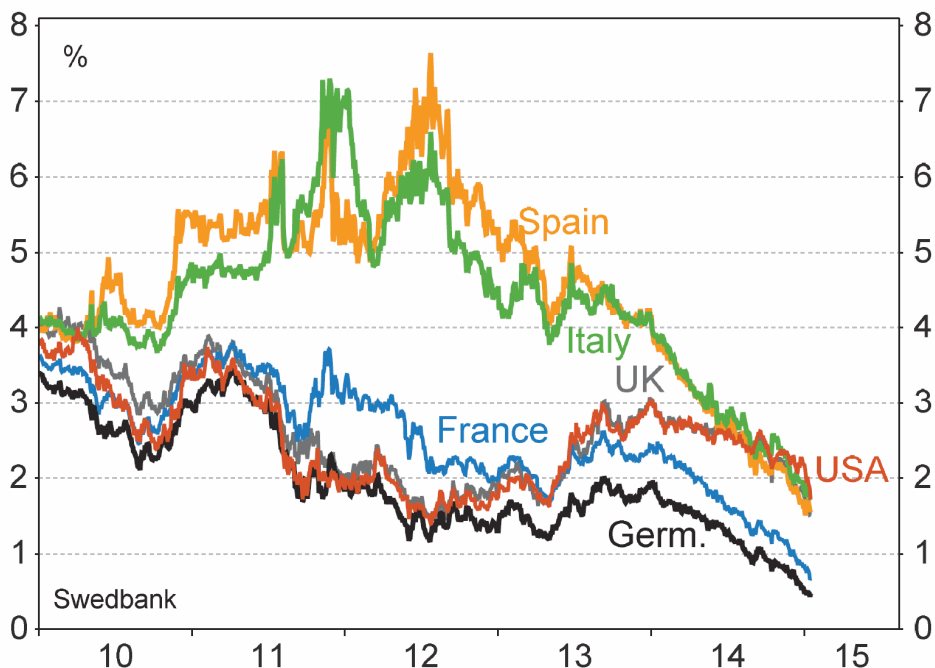
Kilde: OECD Economic Outlook

UNIVERSITY OF OSLO

Gjeldskrise i euroland, 2011-12

Yields on 10y gov.bonds

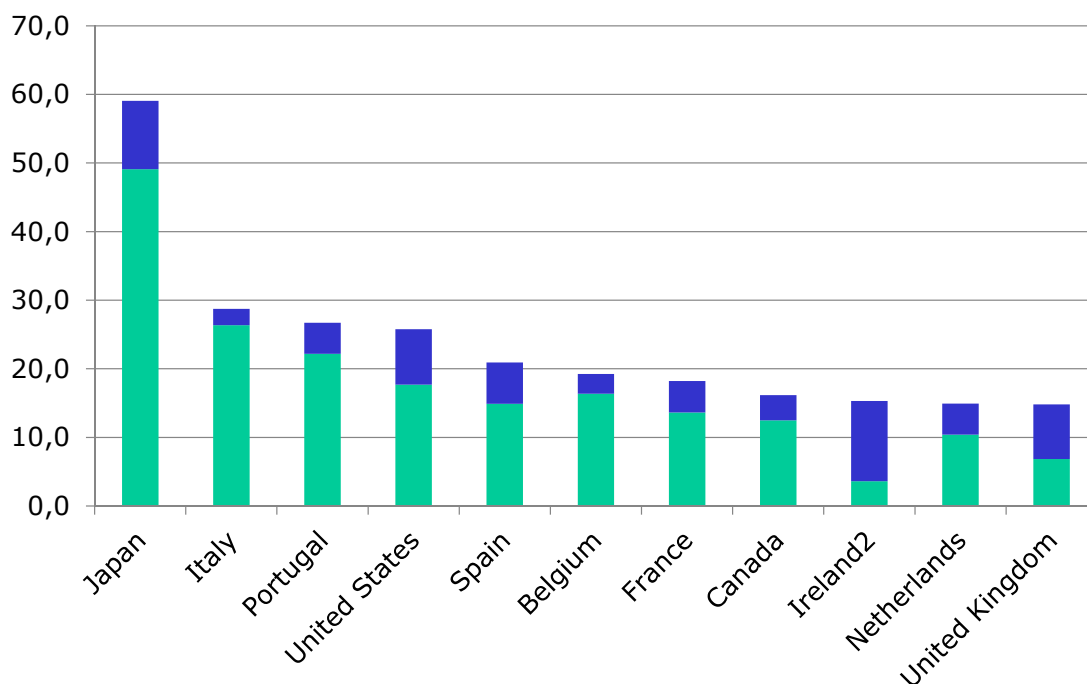
Swedbank

UNIVERSITY
OF OSLO

Lånebehov i 2012: Gjeld som forfaller i grønt, underskudd i blått

UNIVERSITY
OF OSLO

Oppsummering finanskrisen

Bakgrunn:

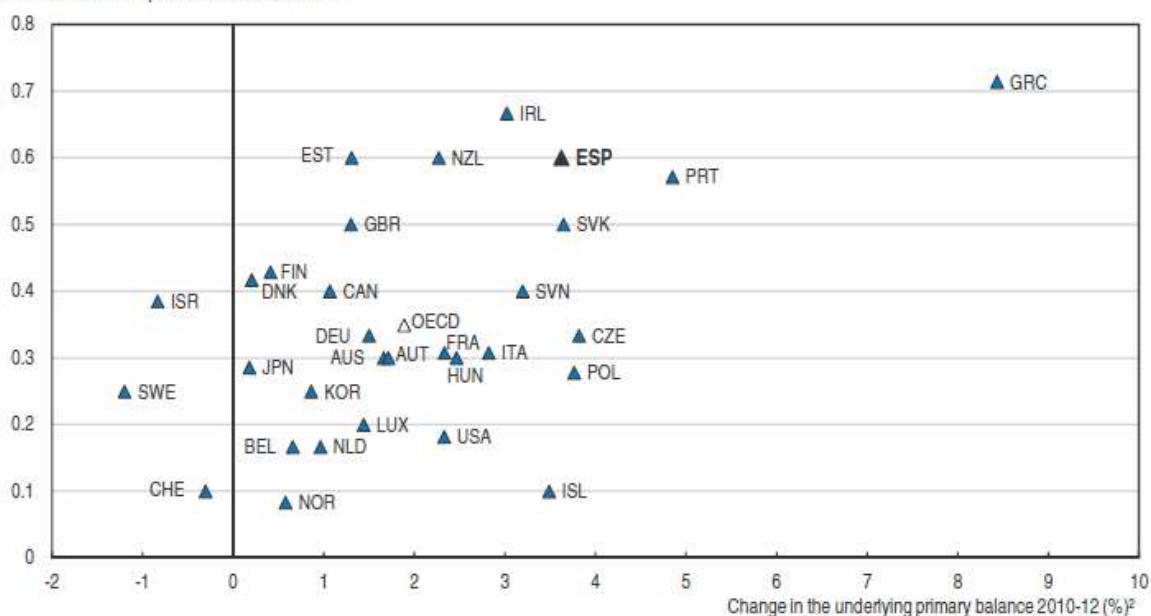
- . Ukontrollert vekst og profittjag i finansbransjen
- . «Gode tider» med for høy privat og offentlig pengebruk i en del land i 2004-2007
  - . Store underskudd på driftsbalansen førte til for høy gjeld
  - . Boligboble
  - . Så kom finanskrisen
- . Innstramning nødvendig, men med store kostnader
  - . Redusert privat og offentlig etterspørsel fører til redusert BNP og økt arbeidsledighet
- . Burde brukt lenger tid på innstramningene, for å minske negative virkninger

- . Lave renter og gode tider ga høy vekst i konsum, investeringer og lån fram til 2008
- . Men privat og offentlig gjeld ble for høy
- . Da finanskrisen kom i 2008-09, ble det klart at Hellas var i en håpløs situasjon
  - . Underskudd på offentlig budsjettbalanse ca 15 pst av BNP
  - . Underskudd på driftsbalansen overfor utlandet ca 15 pst av BNP
- . Utestengt fra finansmarkedet vår 2010
- . Låne og reformprogram fra EU/IMF/ECB fra 2010
- . Kraftige finanspolitiske innstramninger i 2010-2015
- . Jan. 2015: Syriza vinner valget, vil stoppe innstramningene
- . Store kostnader og usikkerhet hvis Hellas forlater euroen
- . Forhandlinger mislykkes, krise, og ny avtale

Figure 1. Fiscal consolidation and structural reform efforts

Structural reform responsiveness rate, 2012-13¹

1. The reform responsiveness indicator is a measure of the extent to which countries have followed up on recommendations for structural reforms as given in past *Going for Growth* reports. It does not aim to assess overall reform intensity per se. The indicator is based on a scoring system in which recommendations set in the previous edition of *Going for Growth* take the value of one if "significant" action is taken and zero if not. A priority may entail more than one specific recommendation; the scoring is often based on more than one reform opportunity per priority. For more details see OECD (2010), *Economic Policy Reforms 2010: Going for Growth*.
2. Underlying government primary balance in per cent of potential GDP.

Source: OECD (2014), *Economic Policy Reforms 2014: Going for Growth Interim Report and Economic Outlook: Statistics and Projections* (database), July.

UNIVERSITET
OF OSLO

Hellas –
drøyt 1 pst
av
eurosonen

